

מעדני אשר

חג הפסח - שנת תשפ"ה - גליון תתרט"ד
שנה 22 לממלכת התורה מעדני אשר

שאלות וחקירות בענייני פרשת השבוע

י"ד ל"ע"י מכון "מעדני אשר" בית שמש

וכן בספר מגיד ליעקב על הגדה להגאון רבי יעקב אלגזי זצ"ל כתב על מה שאומרים בהגדה הלילה הזה כולנו מסובים וז"ל חקר חקירת חכם, דהואיל וטעם ההסיבה זכר לחירות, ועל כן אנחנו מסובין כבני חורין, מכל מקום יפלא מדוע כלנו מסובים דמשמע אפילו כהנים ולוים, הרי שבט לוי לא היה בשעבוד, ומתקן: ע"פ מה שיש לדקדק מה טעם פתח בעבדים היינו וסיים משועבדים היינו, אבל הכוונה לרמוז על שבט לוי, כי אף שלא היו עבדים, מכל מקום משועבדים היו, ולכן כתב כפל לשון הוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה, לרמוז על שבט לוי כי לא היו עבדים רק משעובדים, ולכן סיים נמי משעובדים היינו לרמוז על שבט לוי נמי, נהי דעבדים לא היו, אבל משעובדים היו, ועל כן גם להם יאתה סיפור יציאת מצרים, והיינו דמסיק ואפילו כולנו חכמים, רמז על שבט לוי דחכימי טובא, כמו שכתוב דברים ל"ג י' יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים שאף הם היו באותו הנס.

ובספר הדרש והעיון פרשת וארא מאמר מ"ג לאב"ד ריישא הקשה: מדוע כהנים ולוים חייבים לשתות ארבע כוסות, הרי אצלם לא שייך הארבע לשונות של גאולה כיון שלא נשתעבדו במצרים, ותיקן: דשבט לוי לא נשתעבדו רק בפרך, כדאיתא במדרש רבה שמות ה' ט"ז ששבט לוי היה פנוי מעבודת פרך, אבל מ"מ היה להם גם שעבוד, לכן שייך אצלם גם הארבע לשונות של גאולה, וא"כ לפי הנ"ל בודאי אתי שפיר מדוע כהנים ולוים חייבים לומר ההגדה.

מעדני אשר: נראה דלפי מה שכתב המהר"ל בגור אריה שמות י"ח ב' דאע"ג דשבטו של לוי לא נשתעבדו, היו יראים מפני גזירות כל הבן היאורה תשליכהו, לפי הנ"ל אתי שפיר מדוע חייבים בסיפור יציאת מצרים, שהרי מ"מ היה עליהם איזה שעבוד, על כן שנגאלו צריכים לעשות לזה זכר כמו הישראלים.

עוד נראה: דבודאי היה להם צער השיעבוד שראו בסבלות ובצער אחיהם. זה היה שעבוד גדול לראות צער אחיהם יום יום.

האם כהנים ולוים פטורים מלומר את ההגדה כיון שלא נשתעבדו לפרעה במצרים?

יש לחקור האם כהנים ולוים פטורים מלומר את ההגדה כיון שהם לא היו בשעבוד מצרים כמו שמבואר במדרש מובא ברש"י פרשת שמות ה' ד' או דילמא הם חייבים לומר ההגדה אע"פ שהם לא היו בשעבוד מצרים

הנה החיד"א בהגדה של פסח פסח שמחת הרגל ע"מ ט"ז מקשה על הא דאמרין בהגדה כל המרבה לספר הרי זה משובח, דקשה מה בא לרבות כל.

ומתקן: דבא לרבות את הכהנים והלוים, שאע"פ שלא נשתעבדו והיו רשות לעצמם גם הם חייבים בסיפור יציאת מצרים, וזה הכוונה כל דהיינו אפילו לויים וישראלים, וגם מרומז בראשי תיבות כ"ל כהנים לויים המרבים לספר, זה נמי משובח.

וכותב כמה טעמים מדוע הם חייבים אע"פ שהם לא היו בשעבוד
א. דמ"מ לא היו יכולים לצאת משם בעצמם, והקב"ה הוציאם.
ב. כיון שהם יצאו מהשיעבוד הרוחני שאם היו שוהים עוד רגע היו נטמאים בנ' שערי טומאה, וא"כ גם שבט לוי והכהנים הם שוים לישראל.

ומביא ראיה לזה הבעל הגדה שכהנים ולוים נמי חייבים לספר: ממעשה ברבי אליעזר ורי עקיבא ורבי טרפון שהיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה, והני תנאי רובם הם כהנים ולוים, כי רבי יהושע הוא רבי יהושע בן חנניה שהיה לוי, ורבי אלעזר ורבי טרפון היה כהנים, ואם כן היא ראיה גמורה למה שאמרתי וכל המרבה לספר דהיינו לרבות כהנים ולוים דהשלמים האלה איכא ביניהם כהנים ולוים, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה.

גליון זה נודב ע"י ידידנו הנדיב הנכבד
הרב משה ירחמיאל הלוי איידר שליט"א קווינס
לזיכוי רבבות לרגל חג הפסח
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
ירוה נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידנו הנדיב הנכבד
הרב יצחק משה צימרמן שליט"א לונדון
בעל מהדורות מעדני אשר חלק ה' עה"ת - מעדני אשר הלכות שבת
לעילוי נשמת אמו
ה"ה מרת שרה חנה בת יהודה לייב ע"ה
נפטרה י"ג ניסן תש"פ
ת.נ.צ.ב.ה

גליון זה נודב ע"י הרבני הנגיד הנכבד
הגאון רבי **שמואל דוד פרידמן** שליט"א בארא פארק
מח"ס הנפלאים שדה צופים - הגדה של פסח החדש והנפלא שדה צופים - בדידי הוה עובדא וכו'
לעילוי נשמת מורו ורבו פוסק הדור משיירי כנסת הגדול
שזכה להיות אצלו בן בית
הגאון הצדיק רבי **שמואל הלוי ואזנר** זצוק"ל בעל השבט הלוי
לרגל היארצייט החל בליל הסדר
יהא רעוא שזכותו הגדול תגן עליו להתברך בכל מילי דמייטב

גליון זה נודב ע"י ידידנו הנדיב הנכבד
הרב משה חיים מילר שליט"א

בארא פארק
לעילוי נשמת אביו

הרב אהרן דניאל ז"ל
בן הרב חיים שמעון ז"ל

נ.ל.ב.ע שביעי של פסח
ת.נ.צ.ב.ה

ולרגל שמחת אירוסי נכדו
הבה"ח המופלג בתור"ש

כמר **אהרן דניאל מילר** ני"ץ
בן לבנו ידידנו

הרב ישעיהו אשר זעליג שליט"א
בני ברק

עב"ג בת הרב **יצחק כהן** שליט"א
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
ירוה נחת מכל יוצאי חלציו

**האם יש איסור לאכול קרבן פסח בחצר
וצריך לאכול דווקא בבית?**

בפרשת בא כתוב י"ב מ"ז בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר

יש לחקור האם יש איסור לאכול קרבן פסח בחצר כיון דכתיב בית בפסוק או דילמא אין איסור לאכול קרבן פסח בחצר דבית אין הכוונה דווקא בית

הנה איתא בגמ' סוכה ג' ע"מ א' דבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו נחשב בית לכל הני דברים דבעינן שיהא דווקא בית, וחשיב שם הרבה דברים, ומדלא כתבה הגמ' שבת שאין בו ארבע על ארבע אסור לאכול שם קרבן פסח, ש"מ דלא בעינן דווקא דווקא בית לגבי אכילת קרבן פסח

הנה בערוך לנר סוכה ג' ע"מ א' שם בגמ' הקשה דהויה ליה למיחשב דפסח אינו נאכל בבית פחות מד' על ד' כיון דבעינן דווקא בית.

ואין לומר: דלפי מה דדרשינן בגמ' פסחים פ"ו ע"מ א' מהפסוק **"דבבית אחד יאכל"** נאכל במקום אחד דוקא ולא בב' מקומות או בב' חבורות, א"כ הך בית אין פירושו בית אלא מקום או חבורה.

דזה אינו: דהיא גופא קשיא מנלן כן, דלמא במה דכתיב על הבתים אשר יאכלו אותו, ובמה דכתיב בבית א' יאכל, גלי קרא דפסח לא יאכל רק בבית שיש בו ד' על ד' ולא בחצר.

ומביא: דבמכילתא פרשת בא משמע בפירוש דגם בחצר מותר לאכול, דאמרינן שם רבי שמעון בר יוחאי אומר בשני מקומות כיצד היו בתוך הבית ובקעה עליהם הקורה יוצאין לחצר.

ומקשה הערוך לנר: למה לא נאמר דבית שם דוקא הוא כמו בכל הני דחשיב הכא, והרי בגמ' פסחים ה' ע"מ ב' בעינן קרא דבכל גבולך שעובר בבל יראה גם בבורות שיחין ומערות, דאי לאו הכי הוי אמרינן דלא ימצא בבתיכם דוקא בית קאמר, א"כ הכי נמי נימא גבי פסח וצ"ע.

ובאור שמח הלכות בית הבחירה פרק ו' הלכה ז' כתב דזה פשיטא דקרבן פסח נאכל בלא בית כלל, ובית דכתוב בפסוק על חבורה קאי.

**מדוע בקרבן פסח שיש מצוה לאכול הבשר אסור לשבור העצמות
להוציא בשר הרי זה חלק מהקרבן?**

כתוב בתורה פרשת בא פרק י"ב פסוק מ"ו **במצוה של קרבן פסח ועצם לא תשברו בו**

יש להקשות: מדוע אסור לשבור העצמות להוציא בשר, הרי זה חלק מהקרבן, כך מקשה בחזקוני בפרשת בא י"ב מ"ו, וכן בספר החינוך מצוה ט"ז, וכן כתב הרמב"ם בבמורה נבוכים.

איכא כמה תרוצים

א. טעם הדבר שאסור לשבור עצמות מקרבן פסח מפני חפזון, דאין דרך הנחפזין ללכת לשבור עצמות לאכול את המוח, אלא אוכל את הבשר מהרה וזורק את העצם, מפני שהוא נחפז, כך כתב בחזקוני בפרשת בא י"ב מ"ו, וכן ברשב"ם וכן בבכור שור.

וכן כתב הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים חלק ג' פרק מ"ו וז"ל החוקים המיוחדים בפסח, והוא שיאכל צלי אש לבד, ובבית אחד, ועצם לא תשברו בו, כל אלו טעמים מבואר, כי כמו שהמצוה מפני החפזון שלא היה שם פנאי לעשות תבשיל ולתקן מאכלים, ואפילו להתאחר לשבור עצמותיו ולהוציא מה שבהן נאסר, כי כבר זכר עקר הענין בכל אלו, והוא אמרם ואכלתם אותו בחפזון, ואין עם החפזון פנאי לשבור העצמות וכ'.

ב. לפי שהוא נאכל בחבורה וראוי לכל אחד ליטול חלקו, כתב לך שלא יקפיד איש על חלוקת העצם ואין לשברו, כך כתב בחזקוני.

ג. דינו היה להיות נאכל על השבע כדי שיהא טעם הפסח בפיו, אם ישבור בו עצם נראה כרעבתן וגררן, כך כתב בחזקוני בפרשת בא

ד. שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה כי אם לעניי העם הרעבים, ועל כן בתחלת בואנו להיות סגולת כל העמים ממלכת כהנים ועם קדוש, ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותה שעה, ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין נקבע בנפשתינו הדבר לעולם, כך כתב החינוך מצוה ט"ז.

ה. אתם לא תשברו עצם בו, אבל הכלבים ישברו בו, והיו באים המצריים ולקחו העצמות והטמינום בארץ כל כך שאי אפשר לכלבים ליטולם משם, וזהו ביטול עבודה זרה ממש על ידי נכרי, כי אין ישראל יכול לבטל עבודה זרה של נכרי אם לא הנכרי עצמו עבודה זרה נ"ב ב' וכאן שלקחו המצרים עצמם העצמות והטמינום תחת הקרקע, אין לך ביטול גדול מזה, כך מבואר בהר"ב דף ס"א ע"ב מובא ש"ה פרשת בא תורה אור

ו. לכבוד קרבן פסח ציוה כן לפי שהוא דרך זלזול וגרונות, כך תירץ ברלב"ג בפרשת בא.

**האם רק במצרים היו קושרים את הפסח למטה
או בכל השנים היו קושרים את הפסח למיטה?**

איתא במדרש מובא בטור אור"ח סימן ת"ל **שכל אחד לקח שם לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר.**

ובטעם הדבר שקשרו דווקא על כרעי המיטה: כתב באליה רבה אור"ח סימן ת"ל כדי שיראו אותו תמיד, שהיו יושבין על המטות.

איתא במשנה מסכת כלים פרק י"ט הלכה ב' **חבל היוצא מן המטה עד ה' טפחים טהור מחמשה ועד עשרה טמא שבו קושרין את הפסחים.**

יש להקשות: מדוע היו קושרים את הקרבן פסח וכי זה חיוב, כך מקשה רש"י חולין נ"ד ע"מ ב'

איכא כמה תרוצים

א. זכר לפסח מצרים דכתיב אסרו חג בעבותים וגו' וכתוב והיה לכם למשמרת, כך כתב רש"י מסכת חולין נ"ד ע"מ ב'

ב. שהיה דרכם לקשור את הקרבן פסח כדי שלא תלך ותרעה ויפסיד שדות ארץ ישראל, כך כתב בנמוקי יוסף ב"ק סוף פרק מרובה כ"ט ע"מ ב' מדפי הר"ף.

ג. רגילין היו לקשור הפסחים בכרעי המטה כדי שיהא מזומן להם, כך תירץ הר"ש מסכת כלים פרק י"ט.

ד. אע"ג דפסח דורות אין צריך שיהיה מקחו מבעשור לחדש, אפ"ה לזכר יציאת מצרים נוהגין וותיקין לקנות גם פסח דורות בעשור לחדש, וכדי לפרסם הנס קשרוהו באותן הימים בהחבל היוצא ממטה, שיראוהו כל הבא אל הבית, מה שלא היה אפשר אם הכנסוהו ברפת, כך תירץ בתפארת ישראל שם.

האם כששחטו את הקרבן פסח היו מברכין שהחיינו?

יש לחקור כששחטו את הקרבן פסח בערב פסח האם היו מברכים ברכת שהחיינו כמו כל מצוה שבא מזמן לזמן דמברכין שהחיינו או דילמא לא היו מברכים

הנה בנתיב חיים בהגהות ש"ע סימן תל"ב כתב דבשחיטת קרבן פסח לא היו מברכים שהחיינו, דסומכים על שהחיינו שמברכים בליל הסדר בקידוש, וזה דומה לבניית הסוכה שאין מברכים שהחיינו דסומכים על שהחיינו שמברכים בכניסת החג, א"כ ה"ה הכא.

ובש"ת שבט הלוי חלק ג סימן ס"ה **תמה עליו:** דמה ענין זה לזה, דבעשיית סוכה סוכה מ"ו ע"א דמן הדין היה לברך שהחיינו, אלא דאין מברכין, דאין העשיה אלא הכשר מצוה לצורך עיקר המצוה דשייך ברגל דוקא, וכיוצא בה יש לומר בבדיקת חמץ ובפרט אם נאמר כשיטת הראשונים דבל יראה ליתא משש ולמעלה רק בתוך הפסח דוקא, וא"כ עיקר הבדיקה רק מניעה שלא יעבור ברגל ונפטר בשהחיינו דרגל, אבל שחיטת קרבן פסח דהוא מצוה חשובה בפני עצמה, וידוע דמוני המצוות מונין שחיטת קרבן פסח ואכילת קרבן פסח לב' מצוות נפרדות, ואם כן פשיטא דכשמגיע מצות שחיטת ק"פ בע"פ דהיו מברכין שהחיינו בשעת השחיטה, ואם בלילה קודם אכילת ק"פ היו מברכים עוד פעם שהחיינו ל"ל דהיו סומכין על מה שברכו כבר בע"פ על השחיטה, או דסמכו על עיקר שהחיינו דרגל, עכ"פ שחיטת ק"פ פשיטא לי דהוא בכלל מצוה הבא מזמן לזמן דמברכים עליה שהחיינו.

**ברכת חג פסח כשר ושמח
לגדולי ישראל**

המכוונים את דרכי המערכת - ומזכירים ברבים מהגליון
למאות קהילות הקודש בארץ ובחו"ל
שזכיתי לזכות הרבים בשיעורי תורה
לרבני המערכת מרחבי תבל
המזכים את הרבים
לתורמים הנכבדים ברחבי תבל
המזכים את הרבים
למפיצים הנכבדים ברחבי תבל
המזכים את הרבים
ולרבבות הלומדים של הגליון ברחבי תבל
ולכל עם ישראל

האם יוצאים ידי חובת מצה בפסח במצה שנאפית בשמש?

בפרשת בא י"ב ל"ט ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות ובתרגום יבנה כתב ומתאפי להון מחומתא דשמשא, משמע שאפשר לצאת חובת מצה עם מצה שנאפית בשמש

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' יושלמי פ"ק דחלה ה"ג ובתוספתא פ"ב דפסחים יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה, עיסה הנאפת בחמה, אין יוצאין בה בפסח, א"כ איך יצאו במצרים חובת מצה ע"י מצה שנאפית בחמה, כך מקשה בפרסד יוסף בפרשת בא, וכן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בדרך אמונה ביאור ההלכה הלכות ביכורים פרק ו'.

איכא כמה תרוצים

א. ע"פ מה דאיתא בגמ' ברכות דף ל"ז לחם העשוי לכותח פטור מן החלה ומפרש רש"י ואין אופין אותו בתנור רק בחמה, ומקשה בגמ' והא תניא חייב בחלה, מתרצת הגמרא התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר מעשה מוכיחין עליה עשאן כעבין חייבין כלומדים פירותים ופרש רש"י כעבין ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דלחם עשאה, ולפ"ז ל"ל שהבצק שהוציאו ממצרים עשאן כעבין היינו כגלוסקאות וזה שמשמענו הפסוק ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות, ופרש רש"י כחררה וממילא אף על פי שנאפו בחמה מ"מ כיון שנאפו כצורת לחם חייבין בחלה ויוצאין בה ידי חובת מצה, כך תירץ החתם סופר מהדורא רביעי.

ב. המצות שנאפו בשמש היו באמת פסולות למצות אכילת מצה, ומצות אלו היו לצורך מזון סתם ולא למצות מצות, ולמצוה אפו בתנור ולא ע"י השמש, כך תירץ בפרסד יוסף בפרשת בא.

ג. ע"פ שיטת רבינו תם פסחים ל"ז ב' דכל שתחלתו עיסה שבלילתה עבה אף שסופה סופגנין דהיינו שאפאה בחמה כמ"ש בפסחים שם או שבישלוה חייב בחלה וה"ה שיוצאין בה ידי מצה לדעתו כמ"ש מהר"ם חלאוה שם לפי הנ"ל אתי שפיר, ואמילו לפ"ד הר"ש פ"ק דחלה דאם היה דעתו לאפותה בחמה פטורה, מ"מ מודה שאם לא הי' דעתו לאפותה בחמה רק אח"כ נמלך ואפאה בחמה חייבת בחלה, א"כ גם כאן הרי לא הי' דעתן בשעת לישיה שיאפה בחמה רק לא הספיק בצקם להחמיץ א"כ יוצאין בזה ידי מצה, כך תירץ הגר"ח קנייבסקי זצ"ל הנ"ל ד. עפ"י המבואר בגמ' שבת ל"ט שהמבשל בחמה, אך המבשל בחמי טבירא חייב, משום שהם נקראים חמי האור כיון שהם עוברים על פתח גיהנם ומבואר שפתח הגיהנם הוא אור ממש, ובגמ' בבא בתרא פ"ד אמרו שהשמש לבנה היא, ובבוקר היא חולפת בפתח הגיהנם היא אדומה והנה יציאת מצרים היה מיד בבקר, א"כ ל"ל שהתרגום יהונתן סובר שהחמה לבנה היא ומאדימה מאשו של גיהנם, ולכן בבקר השמש חמה ושורפת מחום הגיהנם שעברה על פתחו וזה נקרא אש ממש נמצא שהמצות נאפו מהאור ממש ולפ"ז נמצא שמצה וסופגנין שנאפו בחמה בבקר כשרים למצה ורק אם נאפו בשאר שעות היום אינם כשרים, כך תירץ הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בדרך אמונה ביאור ההלכה הלכות ביכורים פרק ו'.

ה. ע"פ מה דאיתא ברמב"ם שם הלכה י"ג דאם חלק מהעיסה אפה כדון, שאר העיסה חייבת בחלה, הגם שנאפה שאר העיסה בחמה, א"כ יש לומר, הדתחילו לאפות בתנור חלק מהעיסה ושאר העיסה נאפה בחמה, דאז כיון שהחלה חייב בחלה יוצא ידי חובת מצה ומדייק בקרא דכתוב ויאפו את הבצק, דמשמע דאפו ממש בתנור ורק זה היה חלק מהעיסה ושאר העיסה נאפה בחמה, כך תירץ הגאון המפורסם רבי שמואל גראס שליט"א.

ו. ע"פ מה שמבואר בגמ' פסחים ל"ז עמוד א' דעיסה שאפאה בחמה פטורין מן החלה, והטעם דאינו לחם רק האפוי בתנור כדכתיב לחמכם בתנור אחד, וא"כ גם במצה דכתיב לחם עוני אינו יוצא בה ידי חובתו וכן כתב בחק יעקב סיפון תס"א סק"ה, וכן כתב בשולחן ערוך הרב אורח חיים סיפון תס"א וטוב להחמיר ולמחות שלא יאפה חרות ברמץ וכן שלא יאפה בחמה שיש לחוש שמא יחמיצו קודם שיתחילו לאפות ואם עבר ואפה ברמץ מותרות באכילה ומותר לצאת בהן ידי חובתו אבל אם עבר ואפה בחמה אף על פי שמוותרות באכילה דכיון שהחום גדול כל כך עד שיוכל לאפות אין החום מניחן להתחמץ אלא מיד הן מתחילין להאפות מכל מקום אין אדם יוצא בהן ידי חובתו אפילו בדיעבד לפי שהאפוי בחמה אינו קרוי לחם כלל והתורה אמרה לחם עוני, ע"כ, וראיתי שכן מבואר בתוספתא פסחים פ"ב ה"א יוצאין ידי חובת מצה בסופגנין הנעשים באור ואין יוצאים בסופגנין הנעשים בחמה, ע"כ, ובמנחת ביכורים ובמנחת יצחק שם דכשנאפה ע"י החמה לאו לחם הוא, וא"כ לפ"ז ל"ל דרק דבנתינת התורה נתחדשה ההלכה דכתיב לחם עוני וילפינן בגז"ש מחלה דכתיב בה באכלכם מלחם הארץ דדוקא מה שנקרא לחם לענין חלה בזה יוצאים בפסח, ולא מה שנאפית בחמה, משא"כ קודם מתן תורה דעדיין לא נתחדש דין דלחם עוני, שפיר יוצאין יד"ח במצה שנאפית בשמש, כך תירץ הגאון ישראל שוורץ שליט"א רב קהילת צאנז ביתר.

מדוע המצה שהוא זכר לחירות

אוכלים את זה לחם עוני שהוא היפוך של חירות?

כתוב בתורה פרשת ראה ט"ז ג' לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזן יצאת ממצרים

ודרשו חז"ל פסחים ל"ו וכן פסקו כל הפוסקים בש"ע סימן ת"ב ס"ק א' דמצה צריך לאכלו לחם עוני פרט למצה עשירה.

יש להקשות: כיון שכל טעם מצת מצוה הוא זכר לחירות, כמו שאנו אומרים מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, וא"כ למה צריך להיות דווקא לחם עוני שהוא מורה ההיפוך זכר לעניות ושיעבוד, כך מקשה החתם סופר בתורת משה פרשת ראה על הפסוק שבעת ימים תאכלת מצות בשם מפרשי התורה, וכן המהר"ל בגבורות ה' פרק נ"א

איכא כמה תרוצים

א. מצה מורה על שניהם על השיעבוד ועל הגאולה, ונפק"מ לדינא מי שאין לו אלא מצה עשירה יאכלו ויקיים מצות מצה הגם שאין מקיים מצות לחם עוני, כך כתב המהר"ל סימן מ"ט ועיין בשו"ת כתב סופר אור"ח סימן צ"א מה שדן אם יוצאים במצה עשירה כשאין לו לחם עוני.

ומקשה החתם סופר על תירוץ זה: וז"ל קשה לי על זה, הלא הזכר לחרות בו הוה לזכור שבחפזן יצאנו ממצרים שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאלו, אם כן איך ירש הקרא תאכל לחם עוני כי בחפזן יצאת, אדרבה העוני לדבריהם מורה על שיעבוד דווקא ולא על חירות וחיפזן, והקרא אומר להיפך כי בחפזן יצאת.

ומיישב החתם סופר: דידוע מי שממהר ללוש עיסה כי נחוץ מאוד מאוד לדרכו ולא יוכל להמתין מללוש בצק עד חומצתו, הוא לא יהדר אחר משקין שאין מצויים לו בביתו רק יקח מן הבא בידו תחילה ומצוי לכל אדם בביתו זה הוא מים, לכן מורה לחם עוני, היינו לחם שנילוש דווקא במים, זה מורה להם כי בחפזן במהירות, ובתרגום בבהילו, יצאו ולא היה להם פנאי לבקש אחר מי פירות, רק עם מה שהיה מצוי לכל אחד אפילו לעני שבעניים בהכרח בביתו בזה חפזו ללוש.

ב. הלא תכלית מצה שאנו אוכלים הוה כמו שאנו אומרים על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שגאלנו מלך מלכי המלכים הקב"ה ותכלית כל זה הוא כמו שאנו אומרים וכדתנן במתניתין פסחים קט"ז ע"מ ב' לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל, ותכלית כל יציאת מצרים הוא כדי שנקבל עול מלכות של הקב"ה ותורה הקדושה כדכתיב שמות ג' י"ב "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" וכאשר פתח הקב"ה בעשרת הדברות "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" והנה בשעת יציאה שזכרנו קושי השיעבוד ויצאנו לחירות ברכוש גדול אזי כולם שמחים ומודים ומקבלים עליהם עול מלכות שמים באהבה, אבל לאחר רבות השנים כבר שכחנו ענייני עול ומורדנו ומורגלים בחירות מנעורינו ובעושר, ואדרבה אין אנו בשמחה כל כך על ברכותינו כדרך כל איש שאין תאוותו שלימה בידו כי יש לו מנה מבקש מאתיים, לכן ציוה הקב"ה בכל שנה שאנו אוכלים מצה כדי לזכור החירות והגאולה כדי לשמוח ולהודות ולהלל ולקבל עול מלכות שמים והתורה לעשות זכר ולזכור עם זה גם העוני והיעבוד שהיה לנו כדי שבינו ויזכרו חסדי ה' על כל אשר גאלנו ויקבלו עליהם על התורה והמצוות לחובה, כך תירץ החתם סופר בתורת משה פרשת ראה על הפסוק שבעת ימים תאכלת מצות בשם מפרשי התורה.

ג. אולי יקשה לך מה ענין העניות אל החירות והלא שני הפכים הם החירות והעניות, הלא דבר זה אין קשיא כי העניות בעצמו הוראה על הגאולה שאין ענין הגאולה רק שיוצא ואין לו שום צירוף אל זולתו, לא כמו העבד שאינו עומד בעצמו ויש לו צירוף אל זולתי הוא האדון, לכך הדבר שיש בו עשירות אינו עומד בעצמו רק יש לו צירוף אל קנינו ואין בזה גאולה, אבל הדבר שיש בו עניות ואין לו קנין רק עומד בעצמו שייך בו גאולה, כי אילו היה המצה שהיא לחם עוני מורה על בני אדם שהם בני חורין היה לך לשאול והלא אין העניות סימן חירות כלל, אבל לחם עוני הזה הוא בא על עצם היציאה לחירות ועצם היציאה לחירות אינו כי אם בהסתלק ענין הצירוף שלא יהיה נמצא הצטרפות כלל וכאשר אין כאן הצטרפות אז נמצאת גאולה, ולפיכך צוה לאכול לחם עוני שהוא המצה בליל היציאה בעבור שאין במצה רק עצם הלחם ולא יצטרף בו דבר מן שאור והוא כמו עני, כדי שלא יהיה נמצא כלל שום צירוף בלילה שבו הגאולה ואז יקנו הגאולה שהוא סלוק הצירוף, אבל מצה עשירה אינו יוצא בה בעבור כי יש לזאת המצה צירוף והוא המשקה שנתן בה ואין כאן גאולה, כך תירץ המהר"ל בגבורות ה' פרק נ"א.

**מדוע יש חיוב לומר הלל בליל הסדר
הרי כבר יצא חובת הלל ע"י אמירת ההגדה?**

הנה קימ"ל שבלייל הסדר אומרים הלל.
בטעם הדבר שאומרים הלל בליל הסדר, כתב בתוספות סוכה דף ל"ח עמוד א' דהלל של ליל הסדר על הנס בא.

וכן כתב בטורי אבן מגילה דף י"ד עמוד א' דהלל שאומרים בליל יום טוב ראשון של פסח, לאו משום יו"ט אמרינן ליה, אלא משום הנס אמרינן ליה.

ומביא ראיה לזה: דהא בשאר רגלים אין אומרים הלל בלילה, אלא ביום לחוד, והכא אמרינן הלל בלילה כדתנן בגמ' פסחים צ"ה ע"מ א' ש"מ משום הנס אמרינן ליה בלילה.

וברש"י על הא דאיתא בגמ' פסחים ל"ו עמוד א' אמר שמואל לחם עוני לחם שעונים עליו דברים רבה, פירש"י עונים עליו את ההלל ואומרים עליו ההגדה.

יש שאומרים: ע"פ הגמ' פסחים צ"ה עמוד ב' קרבן פסח טעון הלל באכילתו, מנא הני מילי, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אמר קרא השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, וזכר לאכילת קרבן פסח אמרינן הלל, כך כתב האדו"ת בקונטרס זכר למקדש.

יש להקשות: אם סיבת אמירת ההלל בסדר זה להודות על הניסים, מדוע יש חיוב לומר הלל, הרי כבר יצא חובת הלל ע"י אמירת ההגדה, כמו דאיתא בגמ' מגילה י"ד ע"מ א' דאחד מן הטעמים דלא אומרים הלל בפורים משום דקריאת המגילה זו ההלל, וברמב"ם פ"ג הלכות חנוכה ה"ז פסק טעם זו, א"כ גם בליל פסח שאומרים ההגדה, כבר יצא חובת אמירת הלל ע"י אמירת ההגדה, כך מקשה בראש יוסף סימן תרצ"ג לר"י אישקאפה, וכן בספר מדרש אליהו על מגילת אסתר שבת מוסר הקטע אחרון, וכן הני אש חי בספרו בן יהוידע מגילה י"ד ע"מ א', וכן בספר שיח השדה להגר"ח קנייבסקי שליט"א מגילה י"ד ע"מ א', ועיין בספר הנפלא שואל כענין לידידי הרה"ג שלמה בלום ז"ל.

איכא כמה תרוצים

א. שאני מגילת אסתר דקריאתה בציבור ולפיכך קריאתה זו הילולא, אבל ההגדה כל אחד ואחד קורא אותה בביתו ואין כל כך פרסומי נ"ס, כך תירץ בראש יוסף סימן תרצ"ג לר"י אישקאפה, וכן בספר מדרש אליהו על מגילת אסתר לבעל שבת מוסר הקטע אחרון.

ב. בשלמא במגילה היא עצמה סיפור הענין והנס הנעשה, אבל בקריאת ההגדה אין כל כך בפירוש הענין כדי שנאמר היא ההלל, כך תירץ בראש יוסף סימן תרצ"ג לר"י אישקאפה, וכן בספר מדרש אליהו על מגילת אסתר לבעל שבת מוסר הקטע אחרון.

ג. בשלמא מקרא מגילה שברוח הקודש נאמרה וקרובה בין הכתובים כהלל עצמו שאמרו דוד המלך ע"ה ברוח הקודש ולפיכך קריאתה זו היא הילולא, מה שאין כאן ההגדה שהן דברי חכמים, וכיון שכן אין מקום לומר קריאתה זו היא הילולא, כך תירץ בספר מדרש אליהו על מגילת אסתר לבעל שבת מוסר הקטע אחרון, וכן תירץ הני חיי בספרו בן יהוידע מגילה י"ד ע"מ א'.

ד. דווקא הלל בפורים שהוא דרבנן יכולה המגילה להיות במקומה, משא"כ הלל בפסח דהוא דאורייתא אי אפשר לצאת ע"י ההגדה רק ע"י הלל ממש, כך תירץ הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, ויש לדון ומחלוקת הפוסקים אם הלל בפסח דאורייתא.

**איך מותר לומר את ההגדה בליל הסדר בישיבה
הרי הלל צריך לומר בעמידה?**

קימ"ל אור"ח ס' תכ"ב ט"ז שקריאת הלל צריך להיות בעמידה.
א. משום דכתיב תהלים קל"ה א' ב' הללו עבדי ה' שעומדים בבית ה' בלילות, כך כתב הבית יוסף בסוף סימן תכ"ב בשם שבלי הלקט סימן קע"ג אבל הפרי חדש שם דחה טעם זה: וז"ל וטעם זה אינו מבואר אצל, דקרא משמע דהכי קאמר הללו עבדי ה' שכבר הם עומדים בבית ה', ולא משמע דבעי למימר שיעמדו בשביל ההלל.

ב. לפי שההלל עדות שבחו של מקום ונפלאותיו וניסיו שעשה לנו ומצות עדות בעמידה, כך מביא הפרי חדש בסימן תכ"ב בשם ספר תניא סימן ל"ב ד"ה מה.

יש להקשות: מדוע בליל הפסח יושבים בשעת אמירת ההלל בהגדה, הרי צריך לומר הלל בעמידה, כך מקשה הבית יוסף אור"ח סימן תכ"ב בסופו בשם השבולי הלקט, וכן בט"ז שם.

איכא כמה תרוצים

א. מתוך שחולקים את ההלל לשנים, חלק אחד לפני הסעודה וחלק השני אחרי הסעודה, אין מטריחין את האדם לעמוד, כך תירץ הבית יוסף אור"ח סימן תכ"ב בסופו בשם השבולי הלקט.

ב. מכיון דעומד על שולחנו וכוסו בידו, חוששים שמא תטרף דעתו מתוך סעודת יופול הכוס מידו, כך תירץ הבית יוסף אור"ח סימן תכ"ב בסופו בשם השבולי הלקט.

ג. כיון דלילי פסחים נוהגים להיות בהסיבה כדרך חירות, ע"כ אין מטריחין אותו לעמוד, כך תירץ הבית יוסף בשם הר"מ.

**מדוע בסדר בליל הסדר חילקו את ההלל לשנים
ולא תיקנו לאומרה בפעם אחת?**

יש להקשות: מדוע בסדר בליל הסדר חילקו את ההלל לשנים ולא תיקנו לאומרה בפעם אחת כמו בכל פעם שתיקנו לומר הלל שאומרים בפעם אחת, כך מקשה ספר סדר היום סדר ההגדה וכוונתה, וכן אשל אברהם מהדו"ת סימן תע"ז, וכן בסדר גבורות ה' למהר"ל מפראג.

איכא כמה תרוצים

א. מה שראוי לחלק את ההלל חלק מנו עם ההגדה קודם סעודה וחלק אחר הסעודה בכוס ד' אפשר לתת טעם לדבר שהוא מפני שישאלו התינוקות כי כמה שנויים נעשים הלילה הזה מפני כך וזה ג"כ עמהם, כך מתירץ בספר סדר היום סדר ההגדה וכוונתה.

ב. חלק אחד מדבר בענין יציאת מצרים כמ"ש בצאת ישראל ממצרים, הים ראה וינזף, ועל זה אנו אומרים אותה עם ההגדה על כוס שני שכולו עניין יציאת מצרים, אבל חלק הב' של ההלל מדבר בגאולות העתידות כמ"ש לא לנו ה' לא לנו, וכה"א על הגאולה העתידה למעני אעשה ועל זה אנו מתחילין שפוך חמתך אל הגוים שאנו מתחננים לפניו על הע"ל שישפוך חמתו על הצוררים שאכלו את יעקב ואכלוהו ויכלוהו ואת נוהו השמו והוא בהמ"ק שנחרב בידם פעמים וכל זה אנו אומרים על כוס ד' שרומז לגאולה העתידה, ועליו אנו אומרים הלל הגדול, כך תירץ בספר סדר היום סדר ההגדה וכוונתה, וכן תירץ בלבוש אורח חיים סימן ת"פ.

ג. כדי שיהיה נאמר ההלל על פסח והמצה, ויהיה הלל כולל עליו לפניו ולאחריו ובזה נאמר ההלל על פסח, ואילו היה לפניו או לאחריו הכל לא היה נראה שההלל הוא על הפסח, ועכשיו לנו אכילת מצה במקום פסח ולפיכך יש לחלק ההלל קודם הסעודה ואחר הסעודה. וכיון שכך ראוי לעשות אין האכילה הפסק, ולפיכך יש לנו לברך בתחלה ולא אחר הסעודה כי הסעודה אינה הפסק שכך הוא המצוה אין כאן הפסק כלל, דלא גרע מן גביל לתורא דלא הוי הפסק כיון דצריך להאכיל לבהמתו קודם שיאכל ולכך לא הוי הפסק, הכי נמי הסעודה לא הוי הפסק שכך תקנו שיהיה ההלל נאמר על פסח ומצה ודי בברכה שברך בתחלה דכיון דתקנו רבנן להפסיק בפסודה חזו רבנן דלא הוי הסעודה הפסק ואם כן למה לא יברך עליו בתחלה, כך כתב בגבורות ה' פרק ס"ב.

ד. חלקו הראשון של ההלל הינו בכלל סיפור יציאת מצרים, לכן יש לאומרו בשעה שמצה ומרור מונחים לפניו, דהיינו קודם הסעודה, ואילו חלקו השני של ההלל אין בו סיפור יציאת מצרים, ולכן אפשר לאומרו לאחר הסעודה, אף בשעה שאין מצה ומרור מונחים לפניו, כך תירץ באשל אברהם מהדו"ת סימן תע"ז.

ה. כי הלל לפני הסעודה רומז לזמן שהיו ישראל משועבדים במצרים, והלל שלאחר הסעודה רומז לזמן שלאחר גאולתם, וחלקוהו כדי להורות לנו, שלא נגאלו אבותינו ממצרים, אלא בזכות אמונתם בגאולה, כמבואר במדרש דהיינו שבכח אמונתם ובטחונם בישועת ה' נחשב אצלם קודם הגאולה כלאחריה, ואף לפני הישועה כבר היו משבחים את ה' על הישועה לבוא. והביא שם שהדברים מפורשים בשל"ה פרשת בשלח שמירת הצדיקים הוא מיד שהובטחו לדבר טוב לומר שיר ושבח להש"ת, אף שעדיין לא נתקיים, כי זה הוא מצד האמונה שמאמינים בדבריו ברוך הוא וברוך שמו, כך כתב בהגדת חודש האביב ע"מ קנ"ז והובא בספר סדר הערוך פרק קנ"ז

**מדוע אין גומרין את ההלל בפסח משום בנפל אויבך אל תשמח
הרי בגוים מותר לשמוח במפלתם?**

הנה הבית יוסף בהלכות פסח סימן ת"צ מביא בשם השבולי הלקט דאין גומרין את ההלל בפסח משום דכתיב בנפל אויבך אל תשמח.

יש להקשות: מהגמ' מהגמ' מגילה ט"ז ע"א דהמן שאל את מרדכי מדוע אתה שמח במפלתה הא כתיב בנפל אויבך אל תשמח, אמר לו מרדכי ה"מ בישראל אבל בדידכו כתיב ואתה על במתימו תדרוך, חזינן דבנכרי לא אמרינן בנפל אויבך אל תשמח, כך הקשה השואל ומשיב בדברי שאול מגילה ט"ז ע"א.

איכא כמה תרוצים

א. לפני מתן תורה שהיו הללו עובדי ע"ז והללו, א"כ לישראל היה אסור לשמוח במפלתן של הגוים, ואפילו היום אחר מתן תורה אסור לנו לשמוח על מפלה שהיה אז, כיון דישראל לא היה במעלה, אבל אחרי מתן תורה מותר לישראל לשמוח במפלתן של הגוים לכך מרדכי שמח שפיר במפלתן של רשעים, כך תירץ בדברי שאול להגאון השואל ומשיב על מסכת מגילה.

ב. מרדכי לעצמו היה מותר לשמוח אבל לומר הלל להקב"ה זה אסור, שהקב"ה אינו שמח במפלתן של רשעים, כך תירץ ברב פעלים לאברהם בן הגר"א אות ה'.

שומר פקדון שהשאיר פתוח את הדלת בליל פסח האם פטור כיון דהויא ליל שימורים?

קימ"ל אור"ח סימן ת"פ כשמוזגין כוס רביעית נוהגין לפתוח הדלת להראות שליל שמורים הוא.
וכן קימ"ל סימן תפ"א נוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע, ולא שאר דברים שקורין בשאר לילות כדי להגן, כי ליל שמורים הוא מן המזיקין.

יש להקשות: מדוע פותחין את הדלת רק בכוס רביעית הרי סימן זה לכאורה היה נכון יותר לעשותו בהתחלת הסדר כשאומר כל דכפין ייתי ויכול ולא עתה אחר בהמ"ז שכבר אכלו כולם, כך מקשה בהגהות חתם סופר בש"ע, וכן בבית הלוי פרשת בא.

ומתריצים: דבכוס רביעי זה הסימן הכי חזק שזה ליל שמורים, משום דבגמ' פסחים ק"ט פריך על הא דתקנו רבנן ארבע כוסות היכי מתקני רבנן מידי דאתי לידי סכנה דהרי הוא זוגות, ואחד מן התיורוצים הוא משום דהוא ליל שמורים, וזהו כשמוזגין כוס רביעי וזה כבר פעמיים זוגות והרי יקשה להמסובין שהוא זוגות ואיך לא מפחדים ממזיקין ופותחין הדלת להראות שהוא ליל שמורים וכתירוץ של הגמרא, כך תירץ בחתם סופר בש"ע אור"ח סימן ת"פ, וכן בבית הלוי פרשת בא.

יש לחקור שומר פקדון שהשאיר פתוח את הדלת בליל פסח ונגנב ממנו הפקדון האם פטור כיון דהויא ליל שמורים והיה יכול לסמוך על זה להשאיר פתוח את הדלת או דילמא לא אמרינן ליל שמורים לכל מילי

הנה כתב במגן אברהם סימן תפ"א ס"ק ב' וכתב מהר"ל דלא ינעול הדלת בבריח חזק והיכא דשכיח הזיקא לא סמכינן אניסא.

וכן כתב בשולחן ערוך הרב אורח חיים סימן ת"פ ובקצת מקומות נוהגין שלא לנעול החדרים שישינים שם בליל פסח כי הוא ליל שמורים לכל בני ישראל לדורותם להוציאם מלכות הזה ואם יבא אליהו ימצא פתח פתוח ונצא לקראתו במהרה ואנו מאמינים בזה ויש באמונה זו שכר גדול ובמקומות שמצויין גנבים אין לסמוך על הנס כמו שנתבאר בס' תל"ג.

הנה מעשה כזה בא לפני הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל באחד שלא נעל את ביתו בליל פסח וגנבו ממנו הפקדון ופסק דהויא פושע וחייב לשלם, דדבר זה דפסח ליל שמורים זה רק רוחני ולסמוך על אמונה, אבל אי אפשר לסמוך על זה בדיני שמירה, כך מביא הגאון רבי יצחק זלברשטיין שליט"א בספרו והערב על התורה על חג הפסח.

וידידנו הגאון מאיר סנדר שליט"א מ"צ בירושלים ומח"ס דברי מאיר העיר, דבספר הפרדס לחד מהראשונים כתב טעם למה אומרים הא לחמא עניא בליל פסח בלשון ארמית מפני המזיקין כדי שלא ירגישו המזיקין כי הם מספרים בלשון קודש ושומעין מה שאנו אומרים כל מי שהוא רעב יבא ויאכל והיו מקבצין כולן ומקלקלין את הסעודה והיו עושין היזק ע"כ נהגו לאומרו בלשון ארמית שלא יבינו מה שאנו אומרים, ובתוס' רי"ד תמה עליו הרי כבר נאמר ליל שמורים לילה המשומר מן המזיקין, ומצאתי בנמוקי רבי שעיה שכתב לילה המשומר מן המזיקין הכוונה שהם לא יזיקו לבני אדם בגופם, משמע שבמזון יכולים להזיק וכן משמע מלשון הפרדס ומקלקלין את הסעודה ועושין היזק גדול, משמע במזון.

מדוע בליל פסח צריך לקרוא פרשה ראשונה של קריאת שמע על המיטה הרי אינו צריך שמירה?

הנה כתב הרמ"א אור"ח סימן תפ"א ס"ב "ונוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע ולא שאר דברים שקורין בשאר הלילות כדי להגן, כי ליל שימורים הוא מן המזיקין", מבואר דפרשת שמע אינה נאמרת לשמירה מן המזיקין.

יש להקשות: הלא הרמ"א עצמו בהלכות קריאת שמע שעל המטה סימן רל"ט ס"א כתב: "ואם קרא קריאת שמע ולא יכול לישון מיד, אז חוזר וקורא כמה פעמים פרשה ראשונה משנה ברוח" סי' ז' זה אחר זה עד שישתקע בשינה", וביאר המגן אברהם, שאין זה נחשב להפסק בין ברכת המפיל לשינה, משום שהרמ"א סובר כדעת הרמב"ם שכל יסודה של קריאת שמע שעל המטה הוא לשם שמירה, ולכן אין זה הפסק משום שהדבר נחשב כאחד מצרכי השינה, ומאחר וכל מטרתה של פרשת שמע אינה אלא לשם שמירה, מדוע, היא נאמרת בליל פסח המשומר מן המזיקין.

יש שמתרץ: יתכן שהענין באמירת פרשה ראשונה של קריאת שמע על המטה היא, הן משום קבלת עול מלכות שמים, והן משום שמירה מן המזיקין, לכן בליל פסח יש לאומרה, מפני קבלת עול מלכות שמים שבה, ברם מפני שאמירתה מסוגלת אף להגנה מפני המזיקין, אדם המתקשה להירדם יכול אף הוא לאומרה עד שתפול עליו התרדמה, כך מביא בספר מרפסין אגרי.

האם בליל הסדר אין צריך ליטול מים אחרונים משום דהויא ליל שימורים?

הנה בשו"ת שיח יצחק סימן ר"כ הקשה למה לא הזכירו הקדמונים גם כן גבי צפון ברך, ליטול ידיו למים אחרונים, וכי תימא לרוב פשיטות לא הזכירוהו, הרי גם רחצה נטילת ידים לפני אכילת המוציא הוא פשוט, ואעפ"כ הזכירוהו, ואם תאמר שרחצה חיוב להזכירו, באשר הייתי סובר באשר כבר נט"י לטבול כרפס א"צ עוד, הרי ג"כ כאן יכולים לטעות שאין צריך מים אחרונים בליל זו באשר ליל שימורים הוא, והרי טעם מים אחרונים משום סכנה, וה"א שבבילה הלזו שהיא ליל שמורים, שמה"ט אין קורים ק"ש על מיטתו, מפני שמשומרת מן המזיקין, הויא אמינא גם כן שאין צריך למים אחרונים, והויא ליה להזכירם.

וכן בהליכות שלמה ע"מ 382 הקשה כן, מדוע אינו מוזכר עוד הפעם רחצה לפני ברכת המזון וכתב דהטעם שאין מזכירין את זה דסבירא ליה דבזמן הזה אין חיוב מדינא רק קיבלהו עליהו.

האם ליל שימורים זה רק מהמזיקין או גם מעבירות?

איתא בהגדה רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו וכו', עיין בספר הנפלא פרדס יוסף הגדה של פסח ע"מ קס"ג מאת ידיד הגאון הנפלא רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א שהארץ בהרבה טעמים נפלאים מדוע דווקא את השינים צריכים לעקור לו.

יש להקשות: איך מותר לעשות כן, הרי אמרו חז"ל מ"ק ל"ז ע"א למאן דמחי בנו הגדול דבשמתא דעובר משום לפני עוור דשמא בנו יחזיר לו והגם שיש מקום לחלק ולהאריך, כך מקשה בשו"ת דב"י יציב אור"ח סימן ר"ז

ומתוך מן הדברי יציב: שלקדושת הליל שמורים בטוחים אנו שגם הרשע הכופר לא יעזי פנים נגד אביו המוכיחו, ויכנסו הדברים בלבו לתשובה שלימה, חזינן חידוש דליל שימורים זה לא רק ממזיקים, זה גם שמירה מעבירות שלא יכשלו בעבירות.

ובזה מבאר מה שפסקינן אור"ח סי' רע"ה סעיף ט' דמותר לקרות ההגדה לאור הנר בחל בשבת, כמו שהביא הבית יוסף שם מהשבלי לקט ולא כשיטת הטור, ולא חיישינן שמא יטה, דבפסח דנשמרים מן המזיקין לא גזרו.

האם בליל פסח מותר לאכול אוכלין שהיה תחת המיטה?

אייתא בגמ' פסחים ק"ט ע"ב דלכן מותר לשתות ארבע כוסות בליל פסח וליכא סכנה של זוגות שאסור לשתות זוגות, ומתוך הגמ' באחד מן התורוצים דליל פסח היא ליל שמורים מן המזיקים.

יש לחקור אם אדם הניח אוכלים תחת המיטה דקימ"ל דאסור לאכול משום רוח רעה השורה על המאכל האם מותר לאכלם בליל פסח כיון דהוא ליל משומר מן המזיקים.

הנה בספר ויגד משה סימן ג' דן בזה ונוטה לומר דכיון שהוא ליל שמורים אין לחשוש ומותר לאכלם.

אבל יש שדוחים: דדוקא לגבי מזיקין אמרינן ליל שמורים מן המזיקים, אבל לענין רוח רעה אין אומרים כן, עיין ספר שמירת הגוף והנפש.

מושלם למתנה לחג

הופיע ויצא לאור הספר הנפלא
ספרי היכי תמצא

אוצר חידות וידיעות עצום
מתוך השאלות שנשאלו

במדור משיב כהלכה
מסודר בשני חלקים

חלק א' על סדר פרשיות התורה
וחלק ב' על עניני המועדים

עניני הש"ס וש"ע וכללי המצוות.

במחיר מיוחד לקוראי העלון 50 ₪ לסט

(בחנויות יהיה המחיר 70-80 ₪)

המעוניין יתקשר לטל: 0533154010

מאיפה היה הרכוש של ביזת הים

הרי בביזת מצרים רוקנו את המצריים לגמרי?

איתא בפרשת בא ו'ה' נתן את חן העם בעיני מצרים ושאלום וינצלו את מצרים.

איתא בגמ' ברכות ט' ע"מ ב' אמר רבי אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן, וריש לקיש אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים.

איתא ברש"י פרשת בשלח ט"ו כ"ב, מקורו במדרש ובמכילתא על הפסוק "ויסע משה" הסיען בעל כרחם שעטרו מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים, שנאמר שיר השירים א' י"א תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף, לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם.

יש להקשות: איך היה כלל למצרים חפיצים בביזת הים, הרי עם ישראל כבר רוקנו לגמרי את מצרים, כמו שמבואר בגמ' הנ"ל, כך מקשה בצ"ח שם ברכות ט' ע"מ ב', וכן בענף יוסף על העיון יעקב, וכן בשפתי חכמים ברכות ט' ע"ב, וכן באמרי נועם פרשת בא.

איכא כמה תרוצים

א.עם בני ישראל דירתם היתה בארץ רעמסס, ועבודתם בחומר ולבנים היה בפיתום ורעמסס, אבל בשאר כל מדינות מצרים לא היו שם, רק בעת הגאולה היו כולם בעיר מצרים דהיינו בעיר המלוכה, וכל מה ששאלו כלי כסף וזהב ושמות שאלו משכינתם בארץ רעמסס, וכן בעיר המלוכה בעת יציאתם שאלו מהם ושם עשו כמצולה, אבל בשאר מדינות של מצרים לא שאלו, ושם נשאר הון רב, ופרעה בעת שרדף אחריהם קיבץ כל חילו וכל עמו מכל ארצו, ומהם היו ביזת הים, כך תירץ בצ"ח שם ברכות ט' ע"מ ב' בשם בנו הגאון רבי ישראל.

ב. ביזת הים היה מאוצרות נגזי פרעה שפתח פרעה אוצרותיו שיטול כל אחד מה שלבו חפץ וילך לרדוף את ישראל, כך תירץ בענף יוסף על העיון יעקב.

ג. יש לומר וינצלו ממה שראו, אבל פקדונות שהיו במטמוניות לא ראו ולא לקחו עד ביזת הים, כך תירץ באמרי נועם פרשת בא.

ד. המצריים השאלו תכשיטים מוכנים אבל חתיכות זהב לא נתנו וזה לקחו עמהם כשם רצו אחר עם ישראל וזה היה הרכוש של ביזת הים, אחרונים.

ה. יתכן שבין הזמן שבני ישראל שאלו מאת המצריים את תכשיטיהם לבין זמן טביעת המצריים קנו המצרים רכוש רב מהעמים שסביבותיהם, אחרונים.

מעניי אשר: יש לציין הקושי הנפלאה שהקשה הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זי"ע מדוע אין עושים זכר בפסח בלילה לביזת מצרים וביזת הים כמו שעושים זכר לשאר דברים, ו**תירץ בדרך צחות:** דמה נעשה דמהביזת לא נשאר שום זכר, דאין לאנשים כסף בזמננו.

מדוע ציוה הקב"ה לישראל שישאלו מהמצריים כלים כדי לקיים

ההבטחה לאברהם הרי היה ביזת הים שהיה יותר מביזת מצרים?

כתוב בתורה בפרשת בא דבר נא באזני העם ושאלו איש מאת רעהו

איתא בגמ' ברכות ט' ע"מ ב' אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה מִמֶּךָ הַזֶּהִירָם על כך, כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם בראשית ט"ז י"ג קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם

יש להקשות: הלא ביזת הים היה הרבה יותר מביזת מצרים, ואם כן, אז בביזת הים יִרְאֶה אותו צדיק שקיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ומה צורך לשאלה זו, כך מקשה בערבי נחל פרשת בא דרוש ג', במאור ושמש פרשת בא, וכן בבנין אריאל.

איכא כמה תרוצים

א.אם לא היו שואלין כלום, יהיה לאותו צדיק צער ממצרים עד עת קריעת ים סוף, כך תירץ בעני יוסף על העיון יעקב ברכות ט' ע"מ ב', וכן במאור ושמש בשם מפרישים.

ב.מבואר ושמש העיר על תירוץ זה דהוא דחוק שהרי זמן מועט היה מצאתם עד קריעת ים סוף. גם, מה הועילו בשאלת כלים, הרי כל זמן שלא היה קריעת ים סוף, עדיין לא היו בטוחים אם ישאר להם מה ששאלו, פן ירדפו אחריהם.

ב. ע"פ מה דאיתא במדרש שעיקר מה שצעקו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל שמת י"ד ה' היה בשביל ממונם שהשאלום, ולכן היה מן ההכרח לצוות על שאלה זו, כדי שיתנו לב לרדוף אחריהם להציל את ממונם, ועל ידי זה יהיה לישראל ביזת הים, ובלא זה לא היו רודפים אחריהם ומוסרין נפשם, ולכן ביקש ממש להזהירם על כך, כדי שעל ידי זה יבואו לידי ביזת הים, שהוא רכוש גדול יותר מביזת מצרים, כך תירץ במאור ושמש פרשת בא.

ג. עפ"י דברי הגמרא שבת ס"ה ע"א דאם תנא כלל גדול מכלל דאיכא קטן, דאי ליכא קטן ל"ש לומר גדול, ו"נ מדאמר ברכוש גדול, מוכח שהיה להם גם רכוש קטן, ועל כן אמר הקדוש ברוך הוא שישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, וזה יהיה הרכוש הקטן, ואח"כ בביזת הים יהיה להם הרכוש הגדול, וזה שאמר שישאלו שלא יאמר אותו צדיק, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, כי אם לא תהיה רק ביזת הים לא יהיה שייך לומר עליה רכוש גדול כיון דליכא קטן, כך תירץ בבנין אריאל פרשת שמת.

מדוע היה הקב"ה צריך לקיים הבטחתו רק כדי שאברהם אבינו לא

יהיה לו טענות הרי חותמו של הקב"ה אמת?

כתוב בתורה בפרשת בא דבר נא באזני העם ושאלו איש מאת רעהו

איתא בגמ' ברכות ט' ע"מ ב' אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירים על כך, כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם בראשית ט"ז י"ג קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם

יש להקשות: הרי חותמו של הקב"ה אמת ומקיים מה הבטיח, א"כ מדוע אמרו חז"ל שצריך לקיים הבטחתו רק כדי שלא יהא טענות לאברהם אבינו.

איכא כמה תרוצים

א.ע"פ מה דקשה למה היה להם ליקח ביזה במצרים ובים, הלא

מעשה ניסים אסורין בהנאה תענית כ"ד ב' וברש"י שם כ' א' רש"י ד"ה אלא רק דיש לתרץ זה, דזהו דווקא למי שאין מכיר הבורא רק על ידי ניסיו

ונפלאותיו, הוי בעיניו כמו שהטריח את הבורא כביכול לעשות הנס, משום הכי אסור בהנאה, מה שאין כן כשמכיר הכרה האמיתית, ויודע שאין זה טרחא להבורא ברוך הוא, כי הכל ברא במאמרו, ובידו לשנותן במאמר פיו, לאיש כזה מותר להנות ממעשה ניסים, והנה ידוע שישראל במצרים ובים הכירו את הבורא ברוך הוא אלהותו מצד ניסיו ונפלאותיו, אם כן היו אסורים בהנאה, ומעתה אם לא יאמר אותו צדיק אין שום קושיא הלא הבורא ברוך הוא צריך לקיים הבטחתו, כי למה יהיה ביזת מצרים להם, דהא אסורים בהנאה, ואילו היו במדריגה גדולה באמת היה הקדוש ברוך הוא נותן להם רכוש גדול. רק דכך אמר הקדוש ברוך הוא, דהא הבטחה זאת לפדותם ולהוציאם ברכוש גדול היה לאברהם, אם כן הגאולה והבטחת הזכות הוא מחמת שהבטיח כן לאברהם אבינו עליו השלום, ואברהם היה בוודאי מכיר הכרה אמיתית, אם כן מותרים הישראל להנות, דאין איסור רק כשהנס הוא בשביל אדם זה והוא אינו מכיר הכרה אמיתית, אבל כשעושיין הנס וההבטחה בשביל אדם אחר והוא מכיר הבורא יתברך הכרה אמיתית, אם כן מותר להנות, כך תירץ בקדושת לוי בפרשתן

ב. אדם עני שאין לו כלום כל דבר שנותנים לו אפילו דבר קטן הוויא בשבילו רכוש גדול, אבל אדם עשיר רכוש גדול זה בשבילו רק דבר יקר מאוד, לפי הנ"ל אתי שפיר דכדי לקיים הבטחתו של הקב"ה לתת רכוש גדול לעם ישראל היה מספיק דבר קטן, אבל כיון שהבטיח לאברהם אבינו שהיה עשיר מופלג ואברהם כבד במקנה שיתן לזרעו רכוש גדול, לכן ציוה אותם שילכו לשאול דברים יקרים כדי לקיים ההבטחה לאברהם אבינו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כך תירץ בכתב סופר בפרשתן.

ג. עפ"י משל לנער אחד בן עני השכיר את עצמו לשרת אצל בעה"ב אחד, ויהי בכלות הזמן כאשר בא בשכרו, נתן לו הבעל הבית מטבעות אשר צורתן היו מקולקלות קצת, וכראות הנער מטבעות אלו לא אבה לקחת אותם, בחשבו כי אינם שוים כלום, ולא הבין כי באמת אף אם הצורות מקולקלות הם שוים ממש כמו היפים, והבעה"ב היה מפציר בו שיקחם והבטיחו כי טובות הנה, רק שכעת אין בידו מטבעות אחרות, והנער עמד בדעתו ולא לקחם. כראות הבעה"ב כן, שלח לקרוא את אבי הנער, ויראהו את המטבעות ויאמר לו, ראה נא גם אתה את המעות אשר אני רוצה לשלם לבנך אם אינן טובות, והוא אינו רוצה לקבלן. כראות האב את המעות ויען אל הבעה"ב ויאמר לו, ידעתי גם אנכי כמוך כי אלו המטבעות טובות הנה, ואמנם אך לפני מבין, והנה אם לי היית חייב בודאי כי הייתי לוקח אותם, אבל עתה מאחר שאינך חייב לי רק לבני אשר עבד אצלך בשבילם, הנה החיוב עליך שתתן לו שכרו כפי הבנתו דהיינו מטבעות שגם הוא יבין שהם טובות. וכמו כן הוא בהבטחת הקדוש ברוך הוא לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, בודאי אברהם לא היה מתאוה שיתעצמו בניו ברוב כסף וזהב, והכוונה של רכוש גדול היה על תורה ומצוות וכן פירש בס' מעשי ה' מעשי אבות פ"ט ואך בני ישראל לפי מעמדם אז שהיו משוקעים בעבודת מצרים, לא השיגו אז כי הבטחת רכוש גדול יהיה פירושו תורה ומצוות, וחשבו כמשמעו כסף וזהב. וז"ש שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה קיים בהם, ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם דייקא, כלומר מאחר שהם היו בעבודה, מהראוי כי גם ההבטחה תתקיים כפי הבנתם דהיינו ברכוש כסף וזהב, כך תירץ בספר אפיריון פרשת בשלח.

חשוב כהלכה

מדור זה נחנך ונערך ע"י ידידו ר' מרדכי ויסקינד הגר שליט"א - מנהגן חשיב כהלכה שינון וידיעת ההלכה | כל ההלכות הם משורר ומשנה ברורה

שאלות וחידות פסח

א בגדר חובת הסיבה. אכל בלא הסיבה וצריך לחזור ולאכול בהסיבה וכשרצה להתחיל לאכול נכנס רבו, האם צריך לחזור ולאכול בלי הסיבה?

ב ירושה בחמץ מבוטל: יל"ע באדם שביטל חמיצו ומת באמצע פסח, האם הירושה היא על "חמץ מבוטל", או שהביטול זה דבר פרטי של המבטל, והחמץ נאסר מיד בירושה כיון שהוא כעת בידי ישראל. (השאלה כמובן רק להנוקטים שביטול זה לא הפקר, וכן באופן שביטול בלי להוסיף את ענין ההפקר. ויצוייר שלא היה בזה איסור דרבנן, וכגון שלא היה החמץ ברשותו וכו').

ג היכי תימצי חמץ שלא נאמר עליו הכלל של עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו?

ד יש לעיין האם שייך דין עוסק במצוה בריבוי סיפור יציאת מצרים (שהרי כל המרבה לספר בציאת מצרים הר"ז משובח) או לא?

ה יש לעיין שנים שהיו בבית האסורין או במדבר בערב פסח ולא נמצא להם אלא כזית מצה בצמצום מי הוא הקודם לאוכלה וליפטור?

ו הערה בד' הנפש החיים. כתב הנפש החיים בפרקים שאחר שער ג' פרק ד' וז"ל והגע עצמך כגון אם יטריד אדם עצמו לילה הראשונה של פסח בכונת אכילת מצה שתהא האכילה בקדושה וטהרה ודביקות וימשיך ההכנה כל הלילה עד שיומשך זמן האכילה עד לאחר שעלה השחר או לאחר הנץ החמה הרי כל טהרת מחשבתו פיגול הוא לא ירצה... וצ"ע הרי אין צד שיועיל בנץ החמה שהרי צריך להפסיק בעלות השחר, ואין צד לכאורה שיועיל האכילה עד הנץ, ומדוע הביא דוגמא זו?

ז המנהג להקל ולאכול בסעודת מצוה. הנה ידוע המנהג שהקלו בתענית בכורים בע"פ לאכול בסעודת מצוה ולרוב בסיום מסכת. וראה מש"ב סימן ת"ע ס"ק י' ויש מקומות שנהגו בכורים להקל ולאכול בסעודת מצוה, וכן נוהגין כהיום בכמה מקומות במדינתנו להקל ולאכול אף בסעודת סיום מסכת וכו'. ויש להבין טעם קולא זו, ומה נשתנה תענית זו מכל התעניות אף דער"ה, שלא נהגו כן.

ח עבד עברי בהסיבה. המשנה ברורה סימן תע"ב ס"ק י"ט כתב ואפילו בפני אדונו דאע"פ שהוא תמיד משועבד להתעסק בצרכי הבית מ"מ מחויב הוא להראות חירות בליל פסח ולאכול עכ"פ כזית מצה וכזית אפיקומן וד' כוסות בהסיבה. וה"ה פועל שיש לו תלמיד ללמדו אומנות חייב התלמיד בהסיבה וכן עבדים עבדים חייבים בהסיבה עכ"פ בכזית ראשון כשמש ולענין עבד כנעני עיין באחרונים ומהנהיגו הלא עבד עברי אינו נוהג כבר למעלה מאלפיים שנה, ואמאי טרח המשנה ברורה לכתוב דינם לגבי הסיבה, ולא מסתבר שכוונתו לפועלים ושמישים שדינם נתפרש בריש דבריו וכבר בשו"ע.

ט שאלה מעשה שהיה. יהודי חרדי המתפרנס מיבוא מזון מחו"ל. הזמין מוצרי פסטה [נכרי], לשבוע שאחרי הפסח. איתתהפך טיבעא דפועלים עצלים.. ונכנסו עם ספינתם לנמל אשדוד ביר"ט שש"פ. ומכאן השאלה הופנתה לבעלי הוראה, האם זה נכלל בדין חמץ שעבר עליו הפסח? האם מרגע שהספינה נכנסה לנמל, נחשב שנכנסה לרשותו כיון שמצד הביטוח, הנסיעה עברה בשלום והגיעה למחוז חפצה וקנינים היו כן מצד דיני סיוטמתא. מאידך, אומדנא ברורה עד למאד, שזו לא היתה כוונתו לזכות בחמץ ואדרבה הזמין הסחורה בתאריך משוער לשבוע אחרי פסח וודאי לא ניחא ליה לזכות באיסורי הנאה. ומצד דיני חמץ שעבר עליו הפסח בשוגג ובאונס, נחלקו למעשה אם מותר בהנאה [באכילה שלו ודאי אסור. אך בהנאה למוכרו לאחרים, יש מחלוקת ברורה]. מה דעת מאן מלכי רבנן, מאתרא קדישא הדין?

י אכילת מצה כסיפור יציאת מצרים. יש לעיין האם יש צד לומר שבאכילת מצה מקיים מצות סיפור יציאת מצרים.

קבלת התשובות הינה אך ורק למקס מערכת משיב כהלכה 0775558617 או במייל meir.s1000@gmail.com נא לציין בתחילת המכתב על כמה שאלות השיבו, וכמ"כ שם מלא, כולל/ישיבה. ועיר וטלפון וכמ"כ נא לציין על איזה פרשה השיבו. [לברורים ופרטים נוספים בטלפון 0533154010 בשעות הערב.

האם יש איסור להסתכל על חמץ בפסח כיון דחמץ אסור בהנאה?

יש לחקור האם יש איסור להסתכל על חמץ בפסח כיון דחמץ אסור בהנאה או דילמא הסתכלות לא נחשב הנאה

הנה איתא בגמ' פסחים כ"ו ע"א קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, אבל איסור יש, לפי זה לכאורה יש לאסור להסתכל על חמץ בפסח.

הנה בפרי חדש אור"ח סימן תסז ס"ט ד"ה נשאלתי נשאל על גרעין חטה אחת שלתתוה במים וכתבו עליה פסוק ארץ חטה ושעורה וגו' ושם הכותב ושם אביו באותיות מרובעות, ובעל החיטה מרוב חשיבותה כשמגיע פסח מניחה בקרן זוית מן השוק משומרת שלא ימצאנה שום אדם, ואחר הפסח הולך לאותו זוית שהניחה שם וחוזר וזוכה בה, האם מותר להסתכל בה או שהיא אסורה בהנאה.

וכותב: שהיא אסורה בהנאה מספק שאולי נתחמצה החיטה.

ומקשה: הרי ליכא הנאה אלא הבטה בעלמא, ומה איסור יש לזכות בו אחר הפסח.

ומתריץ: הרי איתא בגמ' פסחים כ"ו קול מראה וריח אין בהן משום מעילה, הא איסורא איכא והכי נמי דכוותה כיון שנהנים מראיית אימון ידי הסופר אסור.

ומסיק: ומיהו מסתברא ודאי שאם עבר ולא ביערו שמותר לראותו, וכן עשיתי מעשה וראיתיו, מטעם דחמץ שעבר עליו הפסח לא אסיר בהנאה אלא מדרבנן, ועוד דמראה אין בה מעילה ולא אסיר אלא מדרבנן, והשתא הוה ליה ספיקא בדרבנן ולקולא, ומיהו לענין ביעור יראה דמהיות טוב מחייב בעל החטה לבעריה, ומשמע מדבריו שבודאי חמץ גם באיסור חמץ מראה אסור.

אבל בשו"ת קול אליהו ח"ב אור"ח סימן כ"ג כתב שמה שאמרו בגמ' פסחים כ"ו קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, אבל איסור יש, לא אסור רבנן אלא בקדשים משום מעילה, ולא בשאר איסורי הנאה.

וכן כתב בשו"ת מהרש"ג ח"ב סימן ר"י **לא מצאתי בשום מקום שיהיה דבר האיסור בהנאה אסור בהסתכלות עליו, ובדרך משל שור הנסקל נאה, או ככר של חמץ נאה, לא מצאתי שיהיה אסור להסתכל עליו, ומה שאמרו חז"ל קול ומראה וריח אין בו משום מעילה, אבל איסורא איכא, דווקא בהקדש אבל באיסור הנאה אחרניא אין איסור.**

האם יש איסור לשבת בפסח על שק של חמץ?

יש לחקור האם מותר לשבת בפסח על שק של חמץ או דילמא אסור דחמץ אסור בהנאה

הנה בפרי מגדים משב"ז סימן תמ"ה סק"ז **כתב פעם אחת הלכתי לטייל בחול המועד פסח, באתי לרחיים היו מונחים שם שקים מלאים חמץ, ורציתי לישב עליהם כעין שרשפא, אמרתי צ"ע כי חמץ עכ"פ אסור בהנאה.**

ומביא ראיה: מהא דאיתא בגמ' פסחים כ"ו ע"ב ב' דאסור לשבת על עצים של איסורי הנאה, חזינן דישיבה על איסורי הנאה חשובה הנאה.

ומקשה דבגמ' במקום אחר משמע שאין זה נחשב הנאה באיסורי הנאה: דאיתא בגמ' ביצה ג' ע"ב ב' אין סומכין כרעי המטה, בביצה שנולדה בשבת, אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה, הא לאו הכי אם לא היו צריכים לטלטל את הביצה שרי, וקשה לשיטות דמוקצה אסור בהנאה איך מותר, אלא ש"מ דלא נחשב הנאה.

ודוחה: דלשבת על איסור הנאה מותר כיון שמוקצה כזה לא אסרו שם, משא"כ בחמץ כה"ג, דהוי מהתורה, ודאי הנאה חשיב.

מעדני אשר: מהא דאיתא בגמ' פסחים מ"ה עמוד ב' כופת שאור שייחדה לשיבה בטלה, אין ראייה שמותר לשבת, דהא כתב ביהודשי הר"מ פסחים ל"ט עמוד ב' דלכן כופת שאור שיחדו לשיבה מותר אף דחמץ אסור בהנאה מ"מ בטלה כיון שאינו ראוי.

אבל בדעת תורה אור"ח סימן תמ"ה **וכן בספר נפש חיה** סימן תס"ו **תמהו עליו:** מדברי התוס' פסחים כ"ח ע"א ד"ה ותנן שהקשו איך מותר לפרר חמץ לרוח הרי נעשה זבל ומגדל צמחים, ותרצו משום דכתיב בחמץ לא יאכלו אסור אלא כדרך הנאה, וכי האי גונא לאו דרך הנאה היא, ואם כן גם השק אינו עומד לשיבה, והוא לא כדרך הנאתו, כמו שחלב על גבי מכתו נחשב לשלא כדרך כי חלב לא עשוי לכך, וגם חיטים לא עשויים לשיבה.

מעדני אשר: בגוף דברי התוס' צ"ע וכי שלא כדרך הנאה היא היתר לכתחילה רק מלקות ליכא אבל איסור דרבנן איכא כן מבואר בריטב"א קדושין נ"ו ע"ב ב' א"כ מדוע מותר, ומצאתי בדמשנה למלך הלכות יסודי התורה פרק ה', וכן בקובץ שעורים פסחים אות קכ"ה כתב דמדברי התוס' הנ"ל יש ללמוד דשלא כדרך הנאה היא היתר לכתחילה, אבל דוחה דאפשר דכוונת התוס' היא שאינו איסור תורה בחמץ שלא כדרך הנאה ועל כן לא אסרו רבנן דקא סברי זה וזה גורם אסור אלא באיסור תורה ומש"ה בע"ז דאיכא איסור תורה בשלא כדרך הנאה חששו, אבל בחמץ דליכא איסור תורה לא חששו, ועוד דהא דקאמרי רבנן אף היא נעשה זבל חששא בעלמא היא ולא חששו כי אם באיסור תורה, אך פשט דברי התוס' שכתבנו ואינו אסור אלא כדרך הנאה מורה באצבע דס"ל דליכא איסור כלל, עכ"פ על הפרי מגדים זה כבר לא קושיא דאפשר דסבירא ליה דשלא כדרך אע"ג דאין לוקין מ"מ איסור דרבנן איכא.

מכתבים למערכת

הגותן מתנה לאחד שחושב שהוא צדיק וי"פ האמת זה אינו האם תלוקח היא גלן

מה שדנתם בשם הפוסקים באחד שנתן מתנה, והגותן חשב שהמקבל צדיק, ולאמת לא כן, שהמתנה בטילה וגלן הוא ביד המקבל.

הגאון רבי אשר מוטענן שליט"א דומ"צ בקריית צאנז נתניה דומ"צ בבית דין של הגר"ג קרליץ

נראה להעיר, שעלה במחשבתו הסוגיא דברים, שבלב, שהגותן חשב שהמקבל צדיק, ולא היה תנאי מפרש שנתן בשביל זה, ודברים שבלב לא הוה דברים, ואינו יכול לבטל המתנה. אבל במחשבה שניה ראיתי שאינו כן, מטעמים הבאים. א. לדעת הרמ"א ה"ח סימן ר"ח שכתבתי שם, שבמתנה אמרינן דברים שבלב הוה דברים. ב. על פי מה שכתב בחוות דעת הלכות רבית סימן קס"א סי' ה' באחד שנתן שכר לפועל, שיעשה לו דבר איסור, והפועל אינו רצה לעבור על האיסור, שחייב להחזיר השכר שקיבל, ולא אמרינן שזה הוה כמו מתנה על מה שכתוב בתורה, שהתנאי בטל ומעשה קיים, ויכול להחזיק השכר לעצמו, שהמעשה של תנאת השכר קיים, כיון שנתנו השכר "זה בעד זה", כדי שיעבור על האיסור, "זה בעד זה" אינו נחשב כתנאי, שיחול על זה דיני תנאים, ו"ל ה"ה גם לגבי דברים שבלב בנותן "זה בעד זה", ולעניינינו שנותן המתנה רק בשביל שהוא צדיק, אפי' שהיה רק מחשבה אמרינן דהוה דברים.

חבל שבת בערב פסח ממתיל חל איסור מוקצה של חמץ האם משעה רביעי או בשעה חמישי

מה שדנתם שחל שבת בערב פסח ממתיל חל איסור מוקצה של חמץ האם משעה רביעי או בשעה חמישי.

הרה"ג רבי יחזקאל אהרן שוורץ שליט"א רב קהל חסידי הרי יונה רמ"צ במערב ב"ב [מעה זו לעיל]

נשמת אבי הגה"צ חיים יעקב מנחם בן הרב עזריאל ז"ל
נראה להוסיף בקודם חשבה מאד, דהנה בשו"ת סי' תפ"ד פסקו א' הבית הרמ"א בסתמא שמונת האוכל חמץ עד שליש היום, ובמשנה בורה שם הבית פלוגתא גדולה ממתי מונים שליש היום דעת הב"ח והס"ח והפרי חדש ועוד דמונים מבלתי שחרף עד צאת הכוכבים אולם הבית אדעת הלבוש והשיעור הרב והר"א שמונים מהני החמה עד השקיעה אלא שהמשנה בורה מסיק מהתנאים של החמץ כדעת הרמ"א דהיינו למנות משעת העלות עד הצאת הביאר בקף החיים המשנה שיש להחמיר כדעתו כדעתו הוא שמוס חומרא חמץ, והרהרתי דלפ"ז נראה דכל זה נמדובר שרעה לאכול או ליהנות מחמץ שבוה שייך טעמא דחומרא חמץ אבל לענין איסור מוקצה שאינו קשור כלל לפסח אפשר להקל כדעת השנייה למנות מהני, ועוד דבמשנה בורה מהותית ודעה הביא מאחד מדרשו ז"ל מהאחרון ז"ל שחידש שלקטנים אפשר להקל לתת להם חמץ עד שליש היום מהני, והרי כללא קימ"ל בכל מקום לענין מוקצה דאם מותר לקטנים ליכא איסור חמץ. אבל כ"ל אף אם לא נקבל חידושו זה ונאמר שגם שחמץ, אמתא אסור לתת חמץ מהמלכות מ"מ כ"ל כיון דהוה פלוגתא גם לגדולים או לענין איסור מוקצה יש לטמול על המקילים שחמץ חמץ רק מהני ונראה ע"ד דהנה ברמ"א שם הביא דעה שמונת עד ב' שעות קודם צאת ובמשנה בורה שם דבשעת הדחק אפשר לטמול עד זה ולמכור החמץ עד ב' שעות קודם צאת, וגם בזה נראה לעיל דלענין מוקצה יש להקל כיון דבשעת הדחק מותר אי"כ לא מקרי מוקצה כדמבואר בכמה מקומות בהלכות מוקצה.

חל ערב פסח בשבת האם ערב שבת אסור לעשות מלאכה מחצות

מה שחקרתם בשם הפוסקים היכא שחל ערב פסח בשבת האם ערב שבת אסור לעשות מלאכה מחצות.

הרה"ג יעקב ישראל מייזנר שליט"א לונדון
נראה לציין לפני הושיע פסחים דף י"ג ע"א שאומר שערב פסח נקרא מועד שנאמר בירקא כ"ג ד"א אלה מועדי ה' מקראי קודש" ובסמוך לפסוק זה נאמר "בחודש הראשון בארבעה עשר לחודש בין הערבים פסח לה" וזמנא נלמד שיש איסור מלאכה בערב פסח שהוא יום י"ד אחר צאתו כמו בחו"מ, אבל היכא שחל ערב פסח בשבת אז מותר לעשות מלאכה בערב שבת שהוא יום י"ג, כיון שאינו נקרא מועד.

הרה"ג אהרן הכהן פרידמן שליט"א מודיעין עילית
מה שדנתם בעניין מלאכה כשערב פסח חל בשבת, והבאתם דברי החק יעקב שיהיה נפק"מ בין הטעמים האם יהיה איסור מלאכה ביום ששי י"ג ניסן, ושלטעם מצד שיום הקרבת קרבן זה י"ט לא ינהג איסור מלאכה ביום ששי י"ג ניסן, נראה להעיר, ולכאורה לטעם זה יש להנהג איסור מלאכה בער"פ עצמו שחל בשבת, ולכאורה למה לא הזכיר זאת הח"י, ולכאורה היישוב פשוט, דבשבת בלא"ה יש איסור מלאכה דאורייתא מצד שבת, אמנם לכאורה עיניו ל"ד בזה, דהנה יש מלאכות שיש בהם טירחה רבה אבל אינם מוגדרים כמלאכה לגבי איסור שבת, כעיסוק בסידור ספלים וכדומה, וי"ל דהאם מלאכה כזו אסורה בער"פ, וא"כ שכן א"כ לכאורה יש נפק"מ גם בשבת לומר שיהנה איסור מלאכה, כיון שזה כולל פעולות שלא נאסרו מצד מלאכת שבת, אמנם נראה ש"ז יהיה תלוי בטעם איסור מלאכה בער"פ, שלטעם שמא ישכח ביעור חמץ ותקין המצוה, אז י"ל שגם טירחה שאינה מוגדרת כמלאכה תהיה אסורה, אבל לטעם שזה מצד שזה כיר"ט אז רק דבר שטור ביר"ט יהיה אסור בער"פ, ולפ"ז א"ש מ"ט לא הזכיר הח"י שיהנה איסור מלאכה בשבת, שהרי רק לטעם שזה כיר"ט בגלל הקרבן שייך לדון שזמן האיסור יהיה בשבת, ולצד זה בוודאי שרק מלאכה ממש אסורה, ולא כל טירחה ולגבי מלאכה בזה אין נפק"מ בשבת שבלא"ה אסור במלאכה מצד שבת.

איך מותר לשרוף חמץ של נכרי שקיבל עליו אחריו חרי עובר על איסור גזילה

מה שהקשתם בשם המנחת חינוך והחזון איש על הא דאיתא בגמ' פסחים ה' ע"ט ב' דחמץ של עכו"ם שקיבל עליו אחריות חייב לבערו, דיש להקשות איך הישראל יבער החמץ של עכו"ם והלא גזול את העכו"ם, ובפרט להשטות ד"ל גדול עכו"ם אסור מן התורה עיין שו"ע ח"מ סי' שס"ב ובש"ק סי' ס"ב וז' אפילו אם ישלם חשיב גזל, ותרצתם בכמה אופנים

הגאון המפורסם רבי שמאי קתת גראס שליט"א חבר הבד"צ קהילת מחזיקי הדת, אהבת תורה, בית הוראה דיישית מיר, ולשכת הפוסקים ביתר

נראה להעיר, דבשולחן ערוך הרב אורח חיים קונטרס אחרון סימן ת"מ הערה י"א העיר בקושית הג"ל ותיירץ גדולת הנכרי אין בה איסור אלא אם כן נתכוין לגזול ממש על נמת שלא להחזיר דמי הגזילה, אבל אם הוא רוצה לשלם לו דמי אינו עובר ממש לא גזול אלא משום לא לתחמוד, עוד כיון דבהיתרא אתי לידיה הרי זה דומה להפקעת הלוואות דשרי, ובאבני נזר סימן מ"ד וסימן שכ"ד ה"ד דן בדברי הרב **זוכרני שהראתי פעם למחן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל** ה"ך ש"ע הרב ומאוד נהנה והכיר לי טובה על זה

הגאון רבי ישראל שוורץ שליט"א רב קהילת צאנז ביתר, דומ"ץ שכונת גוש שמונים, מרכז ההוראה, שערי הוראה, ר"מ ב"ש"ג תורת שלמה וזוהר ירושלים [הערה זו לעילוי נשמת אבי הגה"צ חיים יעקב מנחם בן הרב עזריאל ז"ל]

מה שהבאתם מהחזון איש שתיירץ דממון נכרי מופקר לישראל בזמן שהוא נכשל בהן לעבור עבירה אלא דחייב לשלם לנכרי, יש להעיר ממש"כ החז"א בס"י ק"ד ב"ה ל"ד כ"ט ע"ב ומיהו בפקדון של נכרי שביד ישראל אפשר דאפי' ל"ז א"צ לשרפו דהא ק"ל גזל עכו"ם שייך דין עדל"ת אסור מה"ת אם לא שמתרצה הנכרי למכרו חייב לשלח את הנכרי בממנו שירשהו לשרפו, ומבואר דלא ס"ל כסברא שכתב בסיומן קיח דממון נכרי מופקר לישראל בזמן שהוא נכשל בהן לעבור עבירה אלא דחייב לשלם לנכרי. ועיין מש"כ בזה בספרי מועדי ישראל פסח סימן כ"ז.

הגאון משה יחיאל הכהן ראטה שליט"א ירושלים

מה שחקרתם האם יש איסור לשרוף חמץ שמצא בפסח כשכמור לגוי דהוה גזל נכרי, יש להעיר מדברי החלקת יואב ח"א א"ח סי' כ"ז שכתב דבגזל עכו"ם שייך דין עדל"ת דמותר לגזול עכו"ם עבור קיום מ"ע דרק בגזל ישראל ליכא דין עדל"ת להפסיד ממון השני אך בגזל עכו"ם דביאר בהכם צבי סימן כ"ז שהוא משום שלא נרגול עצמינו במידות רעות וכמבואר ברמב"ם, וא"כ אין זה עבירה שבין אדם לחבירו ושייך בזה דין עדל"ת. ול"כ בכלי מזהר פשת תולדות אות ה' ובאבני נזר א"ח סי' ס"ה פסקו י"ב וס"ב פסקו ב' מבואר שאיסור גזל עכו"ם הוא משום מידות רעות וכמ"ש החכם צבי ל"כ שרי להשביח.

הרה"ג יחיאל ליבסטר שליט"א בני ברק
נראה להעיר, ששבוע"ת אבני נזר אור"ח סימן כ"ק ע"א דן בהיא שאלה ע"ש מה שהאריך.

מדוע אמרו חז"ל אשרי חדרו שהנשיא מביא קרבן חרי המזכה את הרבים אינו חטא בא על ידו

מה שהקשתם בשם אחרונים מדוע אמרו חז"ל אשרי הדרו שהנשיא מביא קרבן חרי כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ותרצתם.

הגאון מתינתיו ישראל הורוויטץ שליט"א לייקוד מחבר ספר "אוצרות היים" על מסכת ברכות ראש כולל בעירת חיל

נראה להעיר, עיין בתפארת שלמה ענין נוסף למה פעמים מכשילים את הצדיק כיון שלפי רוב צדקותו אינו יכול לסבול את החטא ואת בעלי החטא אבל כאשר מפילים גם את הצדיק באיזה נדנדו חטא שוב ע"י זה יואב ח"א א"ח סי' כ"ז שכתב דבגזל עכו"ם שייך דין עדל"ת אסור מה"ת אם לא שמתרצה הנכרי למכרו חייב לשלח את הנכרי בממנו שירשהו לשרפו, ומבואר דלא ס"ל כסברא שכתב בסיומן קיח דממון נכרי מופקר לישראל בזמן שהוא נכשל בהן לעבור עבירה אלא דחייב לשלם לנכרי. ועיין מש"כ בזה בספרי מועדי ישראל פסח סימן כ"ז.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג ישראל לוק שליט"א
בית שמש
לרגל שמחת הבר מצוה
לבנו היניק וחכים
כמר אפרים שרגא ני"ו
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג נפתלי לייב ליפשיץ שליט"א
ראש הקהל דחסידי צאנז בית שמש
לעילוי נשמת אביו
הרב ישראל מרדכי מנשה ז"ל
בן הרב אברהם זיידל אלעזר מנחם מנדל ז"ל
נ.ל.ב.ע. י' ניסן תשס"ז
ולעילוי נשמת אמו
ה"ה מרת שושנה בת הרב צבי אלימלך ז"ל
נפטרה י' ניסן האי שתא
ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג רבי דוד פרידמן שליט"א
ראש כולל בעלזא בית שמש
ור"מ בישיבת בעלזא ירושלים
לעילוי נשמת זקנתו
מרת רחל ע"ה
בת הרב רפאל יחזקאל ז"ל
נ.ל.ב.ע. ז' ניסן
ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה ע"י חתני היקר
הרה"ג מנחם מנדל הופמאן
שליט"א
לעל"נ זקיניו
הגאון אהרן גדלי' הופמאן ז"ל
רב ואב"ד דקה"ל בודפעסט
בן הרה"ג משה צבי הופמאן ז"ל
נ.ל.ב.ע. ט"ז ניסן
ולע"נ זקיניו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב אשר אנשיל לוי שליט"א
לרגל שמחת אירוסיו בנו
הבה"ח המופלג בתויר"ש
כמר יחזקאל ני"ו
עב"ג בת הרב מאיר דמן שליט"א אשדוד
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג רבי יחזקאל פינגבוים שליט"א ירושלים
לרגל שמחת אירוסיו בתו תחי' במז"ט
עב"ג הבה"ח המופלג בתויר"ש
כמר בנימין לוי ני"ו
בנו של ידידינו הרה"ג רבי יעקב לוי שליט"א
ר"מ בישיבת באר התורה בית שמש
ונכד הגאון גבריאל יוסף לוי שליט"א ראש ישיבת באר התורה
וברכת מזל טוב לאביו ידידינו הנדיב הנכבד
הרב מנחם מנדל פינגבוים שליט"א בארא פארק
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג רבי יחזקאל סג"ל לנדא שליט"א
ירושלים
מח"ס הנפלא ערך הלוי
ור"מ בבית המדרש המרכזי רמת הצפון
לזיכוי רבבות לרגל חג הפסח
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג רבי יחזקאל סג"ל לנדא שליט"א
ירושלים
מח"ס הנפלא ערך הלוי
ור"מ בבית המדרש המרכזי רמת הצפון
לזיכוי רבבות לרגל חג הפסח
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב מאיר אייזנבאך שליט"א ירושלים
צ"יינג' גני גאולה
לזכוי רבבות לרגל חג הפסח
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות ירוה
נחת מכל יוצאי חלציו